

KJELL WESTÖ
MÅRTEN WESTÖ

Vuodet

VELJEKSET KERTOVAT

Suomentanut Laura Beck

Kjell Westön runot suomentanut Jyrki Kiiskinen

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

LAINAUKSET:

Kersti Bergroth, Maailman Rooma, Otava 1957

Karel Čapek, Puutarhurin vuosi, suomentanut Eero Balk, Basam Books 2002

Elmer Diktonius, runo Sankarihautoja, suomentanut Arvo Turtiainen,
Suomenruotsalaisen lyriikan antologia, wsoy 1968

David Eddie, Sisäsiisti isä, suomentanut Leena Nivala, Otava 2001

Nick Hornby, Hornankattila, suomentanut Jukka Jääskeläinen, wsoy 2000

Erasmus Rotterdamilainen, Tyhmyyden ylistys, suomentaneet Tuomo Pekkanen
ja Virpi Seppälä-Pekkanen, Yliopistopaino 1996

Solveig von Schoultz, Pilvenvarjo, suomentanut Helena Anhava, wsoy 1997

Voltaire, Candide, suomentanut J. A. Hollo, Tammi 1953

Copyright © Kjell Westö ja Märten Westö sekä Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-40788-1

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2022

I OSA

Punaisessa Taunuksessa (1967)	KJELL	11
Urpolan kioski (1976)	MÅRTEN	15
Pauvres honteux (1973)	KJELL	21
Lempisoundit (1971)	MÅRTEN	25
Kytäjä (1972)	KJELL	29
Outolintu (1976)	MÅRTEN	35
27.52,8 (1971)	KJELL	40
J. A. G. (1977)	MÅRTEN	45
Easy Living (1974)	KJELL	49
Teddy Boy (1980)	MÅRTEN	54
Toimittajaelämää (1982)	KJELL	59
Garyn matkassa (1984)	MÅRTEN	63
”Ottakaa minut mukaan iloonne!” (1975)	KJELL	68
Sauvontie (1986)	MÅRTEN	74
Pasila–Fredriksberg (1973)	KJELL	79
Jaloja päämääriä edistämässä (1975)	MÅRTEN	84
Ilveilijä Gianni (1981)	KJELL	90
Sankareita ja antisankareita (1978)	MÅRTEN	100
Epätodellisuus (1986)	KJELL	104
Ullevi (1985)	MÅRTEN	108
Amagerissa (1986)	KJELL	113
Debyytti (1990)	MÅRTEN	118
Sekunnit (1983)	KJELL	122
Taivaalta tippuvat asiat (1988)	MÅRTEN	128

II OSA

Sivusta kuultua (1994)	MÅRTEN	137
Mississipin kallio (1987)	KJELL	141
Näköala kasvilaatikoilta (1991)	MÅRTEN	144
Helsinki–Koblenz–Lagos (1989)	KJELL	149
Wildeshausen (1993)	MÅRTEN	153
Palvontaa (1998)	KJELL	158
Sodan perintö (1999)	MÅRTEN	162
Nuoruustango (2002)	KJELL	168
Nostalgia (2006)	MÅRTEN	172
Vademaleivos (2003)	KJELL	176
Raiteilla (2009)	MÅRTEN	179
Kun näin Schabowskin (2007)	KJELL	182
Negresco (2012)	MÅRTEN	186
Kottarainen (2015)	KJELL	190
Paistettu avokado (2000)	MÅRTEN	195
Mitä ajattelin kulkiessani Karlbergin kanavaa pitkin (2014)	KJELL	199
Kahdeksantoista (2014)	MÅRTEN	203
Amsterdammassa (2018)	KJELL	207
Laituri 26 (2019)	MÅRTEN	211
Pitkä yksinäisyys (2021)	KJELL	215
Jännitteitä (2021)	MÅRTEN	224
Automatka syysateessa (2019)	KJELL	230
Crescendo (2018)	MÅRTEN	235
Keltainen nojatuoli (2018)	KJELL	239
Meilahti (2015)	MÅRTEN	243
Kolme runoa (2020–2022)	KJELL	248

I OSA

Punaisessa Taunuksessa (1967)

KJELL

TÄSTÄ KAIKKI ALKAA, tämä on ensimmäinen muisto jonka voin kohtuullisen varmasti ajoittaa:

On syyskuun loppu tai lokakuun alku. Istun Johnny-isän vastahankkiman Taunuksen takapenkillä. Me ajamme kodistamme Ulvilantieltä läheiselle moottoritielle – Suomen ensimmäiselle – ja sitä pitkin Veikkolassa sijaitsevaan hoitolaitokseen muutaman kymmenen kilometrin päähän kaupungista. Ulkona taivas on kirkas ja korkea, lehtipuut räiskyvät punaista ja kultaa ja huojuvat tuulessa. Isä ajaa lujaa niin kuin hänellä on tapana. Ja sinäkin veljeni Märten olet mukana tässä ensimmäisessä muistossani: makaat vieressäni pehmustetussa korissa. Olet neljän tai viiden kuukauden ikäinen ja me olemme menossa tapaamaan äitiä, joka on hoidettavana Veikkolassa masennuksensa takia.

Tämän minä muistan, ja samalla ymmärrän miten paljon en muista. Autossa on varmasti ollut neljäskin henkilö, luultavasti äidin tai isän äiti, tai ehkä isän täti Lisbeth. Sillä ei isä meitä yksin hoitanut: koko sen syksyn keittiössämme hääräsi vanhempia naisia laittamassa ruokaa, muistan sen selvästi. Sen sijaan en

muista mitä tapahtui kun pääsimme Veikkolan lepokotiin, en muista miten Christina-äiti reagoi, muistan vain että paikka oli kaunis, siellä oli komea vanha puuhuvila, ehkä useampiakin, ja tummavetinen järvi. Veikkola-koti oli tunnettu vapaamielisistä hoitomenetelmistään, ja potilaiden diagnoosit olivat usein aika lieviä. Suomen kaltaisessa pienessä maassa ihmisten polut myös risteävät ajan mittaan: parin vuoden päästä Veikkola-koti sai uuden ylilääkärin, Claes Anderssonin, josta tuli vuosikymmeniä myöhemmin sinun appiukkos.

Olen käyttänyt kirjoissani tuota kuvaa meistä autossa eräässä novellissa, jossa siirsin kohtauksen vuotta myöhemmäksi, vuoteen 1968, sekä romaanin *Rikinkeltainen taivas* eräässä alkukohtauksessa. Novellissa kuvasin useaa lapsuuteni ikonista asiaa; avaruuslentoja, sitä miltä tuntui asua upouudessa lähiössä, Nancy Sinatran ja Lee Hazlewoodin ääniä. Mutta me kaksi siellä autossa, se on kaiken alku.

Olen sinä syksynä jo kuusivuotias, eikä minulla nyt viisikymmentäviisi vuotta myöhemmin ole mitään muistoja sitä varhaisemmalta ajalta. Vain irrallisia fragmentteja, näkyjä ja ääniä joita en osaa ajoittaa, ne voivat olla kahden tai neljän tai viiden vuoden iästä, en tiedä. Varhaislapsuuteni on kadonnut, ja aavistan että sillä voi olla jotain tekemistä äidin haurauden ja ristiriitaisuuden kanssa. Tai jonkin muun, jonkin mistä en saa otetta, vaikka olen sadat kerrat yrittänyt hapuilla menneisyyttäni.

Eräänä talvena 2010-luvulla sinä ja minä saamme CD-ROMin, jossa on mustavalkoinen filmi kesältä 1967. Lähettäjän nimi on Sjöblom, ja ymmärrän että hän on varmaankin joku Pia-tädin

ja Gutta-sedän jälkeläinen; he olivat mummun ystäviä ja kyläilivät silloin tällöin hänen luonaan.

Kesä -67 on toinen kesä jonka sukumme viettää lopetetulla sahalla Ruovedellä. Äiti esiintyy filmillä, hänellä on aurinkolasit ja huivi, hän on kaunis, mustine hiuksineen hän näyttää joltain sen ajan italialaiselta filmitähdeltä, luultavasti mielessäni on Anna Magnani. Mummu on paljon kuvassa, hän siivoaa ja järjestee kuten hänellä oli tapana, ja hänen katseensa uhkuu huolta ja valppautta kun hän katsoo tytärtään. Kaikki näyttää aika köyhältä kuin olisi edelleen sodanjälkeinen aika, ja muistan miten sekä mummu että äiti säästivät ihan kaiken, kuminauhat, narut, paperipussit ja lasipurkit, vaikka tulivat varakkaasta suvusta.

Isä ei ole paikalla, hän on varmaan töissä Helsingissä. Mutta minä kuljeskelen ympäriinsä pikkuruisia kottikärryjä työnnellen, tuona kesänä olen aika pullea ja hyvinvoiva. Ja sinäkin olet siellä, nuket lastenvaunuissasi vain kahden kuukauden ikäisenä.

Aina kun näen tuon filmin Ruovedeltä, ajattelen että se sattuu olemaan juuri kesältä 1967, kesältä joka on jäänyt historiaan nimellä The Summer of Love, Rakkauden kesä. Suomessa se kesä oli viileä, seitsemäntoista astetta oli tavallinen päivälämpötila ja yhdeksäntoista–kaksikymmentä tarkoitti melkein pä helleaaltoa. Kovin moni ei silloin riisuutunut, laulanut ja rakastellut puistoissa: vastaheränneiden amerikkalaisten hippien parveilla San Franciscossa ja Montereyn festivaalilla, Suomessa olivat tarpeen sametitakit, villapaidat ja muut reilut vaatekappalet.

Enkä voi olla ajattelematta miten paljon musiikkia sinä kesänä syntyi, musiikkia josta tuli minulle tärkeätä myöhemmin.

Kesäkuussa ilmestyi Beatlesin *Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band*, ja elokuussa friikkisuosikkini Tim Buckleyn toinen albumi *Goodbye and Hello*.

Montereyssa Otis Redding, Janis Joplin ja Jimi Hendrix tekivät huikean läpimurron, ja The Doorsin ”Light My Fire ” ja Aretha Franklinin ”Respect” keikkuivat myyntilistojen kärjessä. Ja Helsingin ja Tukholman studioissa suomalainen Kirka ja ruotsalainen Anna-Lena Löfgren levyttivät iskelmät ”Hetki lyö” (Beat the Clock) ja ”Lyckliga gatan” (Il ragazzo della via Gluck), kaksi kappaletta joihin olen ollut hulluna koko ikäni.

Myöhemmin upposin kaulaa myöten tuohon värikkääseen populaarikulttuuriin, mutta Ruovedellä kuvatussa filminpätkässä me olemme mustavalkoinen sodanjälkeinen perhe, jonka aikuiset yrittävät peitellä särkyvyyttään ja huoliaan parhaansa mukaan. Äiti oli sairastunut masennukseen ensimmäistä kertaa kun minä synnyin, eikä hän koskaan täysin parantunut. Sen syksyn, jolloin sinä olit vauva, hän vietti Veikkolan hoitokodissa, mutta sitten meni melkein kolmekymmentä vuotta ennen kuin hän joutui uudestaan hoitoon, mistä on paljolti kiittäminen mummua, joka tuli junalla Helsinkiin aina kun äidillä oli kriisi. Mutta ei kukaan – ei äiti itse, ei isä, ei mummu eikä kukaan muukaan – jaksanut puhua avoimesti tuosta synkstä häiveestä perheemme yhä paremmin toimeentulevan pinnan alla: aikuisina me veljekset olemme joutuneet kyselemään sitkeästi saadaksemme tietää millaista elämä silloin oli.

Urpolan kioski (1976)

MÅRTEN

TÄMÄ TAPAHTUU SEITSEMÄNKYMMENTÄLUVUN puolivälin jälkeen, sillä bokseri Columbus on jo meillä, joskin se on edelleen pentu eivätkä sen suojelijanvaistot ole vielä kehittyneet. Sinä Kjell ja minä olemme Munkkiniemen isolla kentällä, Dosentintielle (missä on nykyään palvelutalo Saga-koti) nousuvan rinteessä alla; siellä on pelottava metsikkö, jossa on kuulemma nähty itsensäpaljastajia ja jossa on aina vähän inhottavaa liikkua.

Näihin aikoihin koirien saa yhä antaa juosta vapaana, ja kenttä on oikea karvaturrin unelma. Me potkimme palloa emmekä huomaa nurmikon yli tullutta poikaa ennen kuin hän on melkein edessämme. Tajuan heti että hän on sinua vanhempi, ehkä myöhäisessä teini-iässä. Rekisteröin myös hänestä säteilevän lievän uhkan. Hänellä on punoittava iho, muutama vaalea haituva ylähuulella, häilyvä katse. Farkkutakki on napitettu, sillä on jo syksy ja paljaat lehtipuut ympäröivät kenttää, jonka taustalla hissiyhtiö Koneen valaistu toimistotalo kohoaa kuin nelikulmainen avaruusalus.

Muukalainen ei tervehti, ja äänessä on alusta asti vihamielinen sävy. *Onks röökii?* Kysymys on suunnattu sinulle. Tai no,

se on pikemminkin määräys. Kun vastaat kieltävästi, hänen ilmeensä synkistyy ja hän sivaltaa sinua kämmenellä poskelle. Vai osuuko mahaasi nyrkinisku, joka saa sinut taistumaan kaksinkerroin? En muista enää. Mutta muistan väkivaltaa edeltäneen toisen kysymyksen. *Ootsä hurri?*

Sen lisäksi, että luja uskoni isoveljeni voittamattomuuteen saa sinä iltapäivänä kolhun, tapahtuu muutakin. Luottamukseni ulkomaailmaan särkyä ehkä ensimmäistä kertaa: ymmärrän äkkiä että kaikki ihmiset eivät tahdokaan hyvää minulle ja meidän perheellemme. Se tulee järkytyksenä. Kuten myös se sana. *Hurri*. En ole koskaan aiemmin kuullut sitä, mutta tajuan heti vaistomaisesti että sillä on oleva seurauksia minun tulevaisuudelleni. En kuitenkaan tiedä vielä, että se luo myös perustan ristiriitaiselle suhtautumiselleni ruotsin kieleen, josta pääsen eroon vasta aikuisena. Minun ja ympäröivän maailman väliin on vedetty raja.

Miten kouriintuntuva se raja on, sen saan kokea vain muutamaa kuukautta myöhemmin, kun minut valitaan edustamaan ruotsinkielisiä oppilaita kiistassa suomenkielisen rinnakkaisluokan rähinöitsijöiden kanssa. Vastustajani on nimeltään Juha, salaisen sopimuksen mukaan tappelu käydään kouluajan jälkeen, ja sitä todistaa iso oppilasjoukko joka on kerääntynyt piiriin ympärillemme. Tappelun lopettaa ratkaisemattomana tai oikeammin sanottuna keskeyttää äiti, joka järkyttyneenä ilmaantuu koulunpihalle hakemaan minua. Mutta tapaus todennäköisesti vaikuttaa siihen, että kaksikymmentäviisi vuotta myöhemmin alan kääntää kirjoja. Halu toimia sillanrakentajana kahden kotimaisen kielen välillä herää varhain. Toisaalta en ole tapellut sen koommin.

Meilahden Steiner-koulu oli tavallaan loistoesimerkki käytännön taistelusta ennakkoluuloja, kielisyrjintää ja epäluuloja vastaan: suomenkieliset ja ruotsinkieliset rinnakkaisluokat sijaitsivat vierekkäin, ja alun epäilysten jälkeen kielirajat ylitettiin luonnollisella tavalla ja ystävyys-suhteita solmittiin.

Sellaista hyväntahtoisuutta ei voinut odottaa Munkkinie-messä. Kun kuljeskelen lapsuuteni kortteleissa nykyään, voin edelleen muistaa minua silloin kalvaneen huolen, huolen joutumisesta väärään paikkaan, väärälle reviirille, jossa oli riski joutua tappeluun koska puhui väärää kieltä.

Kuten esimerkiksi puistotien päässä Laajalahden aukiolla sijaitsevan vanhan puukioskin luokse, missä suomenkieliset nuoret kokoontuivat; se oli kauhun vyöhyke jonne oli hengen-vaarallista eksyä väärään vuorokaudenaikaan.

Ja miten se tunne hallitsikaan koko elämää, se että oli aina oltava valmis pakenemaan, siirtymään kadun toiselle puolen tai liivahtamaan porttikäytävään odottamaan että suomenkielinen jengi menisi ohi.

Se vaisto säilyi hyvin pitkään, sekä ruumiiseen että ali-tajuntaan varastoituna. Sen ansiosta minulla vielä aikuisenakin on kuudes aisti, joka varoittaa jos kolmen tai useamman mies-puolisen henkilön joukko tulee illalla vastaan.

Meidän varsinaiset kiusanhenkemme olivat parivaljakko nimeltä Rotta ja Kille. Heidän oikeita nimiään en tiedä vielä tänä päivänäkään, mutta hahmoina he olivat kuin suoraan jonkin vanhan poikakirjan henkilögalleriasta: toinen oli pitkä ja laiha ja yleensä vakava, toisella, lyhyellä ja vantteralla oli ilmeikkäät kasvot, jotka saattoivat välillä puhjeta ivalliseen virnistykseen, välillä ilmaista jonkinlaista petollista huolenpitoa.

Mutta pinnan alla väijyi jatkuvasti väkivalta, siitä ei ollut epäilystä. Jompaankumpaan saati molempiin törmääminen oli asia jonka halusi mieluiten välttää. Parempi vara kuin vahinko, piti olla silmä tarkkana sen suhteen missä liikkui – ja varsinkin milloin.

Pahinta oli mennä Ruotsalaisen yhteiskoulun alla olevaan partiokellariin. Silloin oli pakko ylittää urheilukenttä ja ohittaa pieni kallionnyppylä, jonne suomenkieliset nuoret kokoontuivat iltaisin. Silloin oli vapaata riistaa ja saattoi saada niskaansa pikkukiviä ja haukkumasanoja. Erityisesti pelkäsin että joku saisi minut kiinni kun raahasin selloani soittotunneille Riihitielle.

Munkkiniemen liiga ei kuitenkaan ollut pahin: varsinkin Haagan ja Eiran jengejä piti varoa, sillä niissä oli oikeasti vaarallista väkeä. Se että Johanneksen jengi (Etelä- Helsingissä sijaitsevan Johanneksen kentän mukaan) oli potkinut kuoliaaksi erään pojan Ullanlinnassa, oli uutinen joka levisi pikavauhtia teinien keskuudessa 80-luvun alussa. Toinen kuolemantapaus Linnanmäen huvipuiston ulkopuolella hiukan myöhemmin johti siihen, että kaupunginosajengit vähitellen hajotettiin.

Nämä varhaiset epämiellyttävät kokemukset herättivät minussa halun oppia suomea ja sulautua valtaväestöön, joskus jopa oman persoonani tukahduttaen. Kaksitoistavuotiaana olin vuorevarma että muuttaisin nimeni heti aikuiseksi tultuani. Tai ei, mieluiten heti. *Martti Länsisaari*. Makustelin nimeä. Se ei kuulostanut hassummalta ja voisi toimia taiteilijanimenä, jos minusta tulisi rocktähti kuten toivoin – suosituksen bändin Eppu Normaalin laulajahan oli nimenomaan Martti. Mutta ainakin Rotta ja Kille lakeijoineen jättäisivät minut rauhaan, minä järkeilin. Vanhempani eivät noudattaneet toivettani.

Nykyään Munkkiniemi säteilee kodikasta keskiluokkaista idylliä ja Solsidan-tunnelmia vielä enemmän kuin muistan lapsuudestani samealla seitsemänkymmentäluvulla. Paljon on ennallaan mutta ei kaikki. Munkkiniemen puistotien ja Laajalahdenkadun kulmassa oli siihen aikaan metsikön peittämä kukkula, jonka yli saattoi oikaista mennäkseen kirjastoon, nykyään siinä kohoaa vasta rakennettu kuusikerroksinen talo. Yli-päätään kaikki sen ajan no-go-vyöhykkeet on rakennettu. Myös jättimäinen Koneen talo on muutettu asumisoikeusasunnoiksi ja saanut leuhkan nimen ”Park Avenue”. Aivan sen vieressä on uusi townhouse-rivitalo.

Mutta funkistyylinen vanha puukioski on edelleen paikallaan, se näköjään vähät välittää ajan kulusta, ja nyt se on varustettu viihtyisillä ulkokuonekaluilla, vilteillä ja kukkalaatikoilla. Nykyään raitiovaunu pysähtyy vähän kauemmas, mutta aikoinaan pysäkki oli keskellä mutkaa, niin että vaunusta joutui laskeutumaan kioskillä hengaillevan porukan silmien edessä. Kioskin suunnitteli arkkitehti Eero Urpola vuonna 1937 Helsingin vuoden 1940 Olympialaisiin, joita ei sitten tullutkaan. Se on Urpolan piirtämistä kioskeista ainoa joka ehdittiin pystyttää, Urpola itse kaatui talvisodan alkuvaiheissa vain 28-vuotiaana. Kollega Gunnar Taucher suunnitteli samaan aikaan joukon samantyyllisiä kioskeja, jotka sitten rakennettiin viisikymmentäluvulla ja joista parikymmentä on yhä paikoillaan eri puolilla kaupunkia.

Minun lapsuuttani leimannut kaksikielinen Helsinki on vuonna 2021 enää pelkkä muisto. Tätä kirjoittaessani kaupungissa puhutaan 140 äidinkieltä, ja suomenruotsalaisia kutsutaan suomeksi nykyään myös sanalla su-ru, joka on lyhenne suomen-

ruotsalaisesta. Se että sana tarkoittaa suomeksi myös surua on hiukan ironista, koska suomenruotsalaiset ovat kyselyissä aina maan onnellisimpia asukkaita, minkä sanotaan johtuvan vahvoista sukusiteistä ja syvästä yhteenkuuluvuudentunteesta. Toisin sanoen todennäköisyys sille, että minun mahdolliset lapsenlapseni joutuvat kohtaamaan sellaisen todellisuuden jossa vartuin, on pieni. Toivottavasti kaupunginosan ruotsinkielisten teini-ikäisten ei myöskään tarvitse pitää Urpolan kioskia epämiellyttävänä maamerkinä. Niin, ehkä h-sana on tulevaisuudessa suorastaan poistettu sanavarastosta. Ainahan voi toivoa.

Pauvres honteux (1973)

KJELL

BRITA-MUMMU JOHTI DE GAMLAS HEMIÄ, naisille tarkoitettua vanhainkotiä joka sijaitsi vuosisadan alun jugendlinnassa. Luen monta vuotta myöhemmin eräästä historiikista, että vanhainkodin tarkoitus oli *järjestää Tampereen kaupungin ikään-tyneille, suojattomille ja kunnioitettaville säätyläisnaisille koh- tuullista korvausta vastaan koti, jossa heille tarjottiin asunto, ravinto ja hoito.* ”Pauvres honteux”, kainot köyhät, ihmiset joilla on ollut rahaa ja kunniaa mutta joilla on enää kunnia.

Seitsemänkymmentäluvun alussa matkustin usein Tampe- reelle viikonloppuisin ja koulun loma-aikoina: minut pantiin junaan Asterix-sarjakuvakirja ja suklaalevy eväinäni. Mummu tuli minua vastaan rautatieasemalle ja sitten kävelimme koko matkan De Gamlas Hemiin, ensin pitkin Hämeenkatua ja Hämeenpuiston läpi ja sitten ylös Satamakatua ja ohi Pyynikin maltaantuoksuisen panimon ja Klingendahlin vanhan lanka- tehtaan taivaita hipovine savupiippuineen, ja sitten olimme perillä.

Jugendtalo oli tummaksi rapattu, se kyhjötti synkkänä vil- liintyneessä puutarhassaan ja oli sisältä hämärä ja sokkeloi- nen. Mummun päätyhuoneisto ensimmäisessä kerroksessa oli

valoisa ja nykyaikainen, siellä tunsin oloni turvalliseksi, mutta jos avasin oven varsinaiseen vanhainkotiin, tupsahdin meneeseen aikaan. Pohjakerrosta hallitsi suuri heikosti valaistut sali, jonka massiivisen pitkän pöydän ääressä ateriat nautittiin yhdessä ja niille osallistuivat myös johtajatar ja hänen tyttärensä. Useimmat asuinhuoneet olivat yläkerrassa, ruokasalia kiersi katonrajassa kapea käytävä jota reunusti raskas koristeellinen kaide, ja sieltä vanhat naiset tulivat lounaalle ja päivälliselle, näin heidän laahustavan käytävää jäykkänä ja köyryselkäisinä ja pukeutuneina tummiin hameisiin ja puse-roihin ja villatakkeihin niin että he melkein sulautuivat ruskeaan seinäpaneeliin ja raskaaseen kaiteeseen. Portaat ruokasaliin narisivat koväänisesti ja niiden keskivälissä oli tasanne, jolle pappi saattoi talossa käydessään asettua lausumaan muuttaman lohdun sanan. Ateriat olivat ikäviä, enimmäkseen istuin paikallani enkä muista että asukkaat olisivat koskaan kysyneet minulta mitään. Paitsi rouva Ester Palo, joka hymyili minulle ja lausui välillä jokusen ystävällisen sanan; hän vaikutti muita nuoremalta ja hänessä oli suuren maailman tyyliä, hänen vaatteensa olivat vaaleampia kuin muiden ja olisiko hän käyttänyt huulipunaakin.

Tampereella oli ollut sija minun elämässäni alusta asti. Äidin suku omisti talon Lielahden kylässä kaupungin ulkopuolella, rapistuneen 1920-luvun huvilan jossa oli kaksi kerrosta, tukevat graniittipylväät portin pielessä ja pitkät kivirappuset jotka johtivat saunalle ja järvenrantaan. Huvilan nimi oli Björkbacka, mutta se myytiin ja purettiin kun sinä Märten olit vain muutama vuoden ikäinen; sieltä on valokuvia joissa me potkimme palloa puutarhassa, sinulla on kurahousut ja minulla kamalan

ruma ruskea tuulikangastakki ja yläleuassa aukko irronneiden maitohampaiden kohdalla. Björkbacka oli jäännös rikkaudesta, jonka mummun isä tehtailija Hugo oli luonut käytännössä tyhjästä. Varakkaiden Tampere tuli minulle tutuksi myös sen jälkeen kun Björkbacka oli myyty ja mummusta oli tullut De Gamlas Hemin johtajatar. Ei Tammela tai Kaleva, ei Pispala tai Nekala tai Hervanta vaan alue Hämeenpuiston ja Pyynikin välissä, äveriäs Tampere. Mutta mummu ja minä kävimme kävelyillä työläiskaupunginosa Amurissa – se tapahtui juuri ennen kuin alue purettiin ja jäljelle jäi vain yksi museokortteli – ja teimme ostoksia Laukontorilla ja haimme leipää Linkosuon leipomonmyymälästä, ja äidin serkut Ecker ja Miki veivät minut Hakametsän jäähalliin, jossa minä ainoana kiljuin kun IFK teki maalin Tapparaa vastaan. Se oli vain osa Tamperetta, etuoikeutettu osa, mutta kiinnyin kuitenkin kaupunkin.

Minun on usein ollut vaikea suhtautua kahtalaiseen ja ristiriitaiseen sosiaaliseen perintöön. Äidin patriisitausta – joka oikeastaan oli ohut, sillä tuleva tehtailija Hugo Sandbacka oli varttunut maatilalla Ala-Vetelissä – on ollut niin silmiinpistävä vastakohta isän köyhälle suvulle.

Äidin puolella oli Hugo, jota palvelivat taloudenhoitaja Martta ja autonkuljettaja ja yleismies Lehtonen ja joka piti työntekijöilleen urheilupäiviä ja tuki heitä kun he rakensivat itselleen taloja, patruuna pienessä mittakaavassa. Ja hänen itsetietoiset lapsensa, esimerkiksi Hans, jolla oli aristokraattinen olemus ja joka otti vaimon arvostetusta suvusta, ensin Gadorinin ja sitten Bernerin. Mutta kaiken takana oli myös jonkinlainen raskaus ja pimeys. Mummun äiti Aina, omaa sukua Savela, kuoli kun olin neljä, mutta sitä ennen hän asui Björk-

backan alakerran huoneessa ja mummu hoiti häntä. Aina oli halvaantunut mutta tiedän hänen kärsineen myös samasta synkkyudesta kuin äiti. Jostain sukulinjan Sandbacka-Savela-Witick varrelta Kokkolasta ja Alavetelistä löytyy depressiivinen säie, joka ulottuu 1800-luvulle asti ja josta ovat usein kärsineet naiset, ehkä koska ympäristö on ollut patriarkaalinen ja ankara eikä ole antanut tilaa naisten lahjakkuudelle.

Isän puolella olivat sitten kaikki Kruunupyyn Hästön talonpojat ja kalastajat. Mutta myös kuusi Ahlvikin sisarusta, Dagny-fammu heidän joukossaan, ja heidän kolme puolisisarustaan ja äitipuoli. Kun Wilhelm-isän tiilitehdasprojekti meni mönkään 1920-luvulla, heistä tuli köyhä suurperhe, joka muutti Kolpissa Ähtävänjoen rannalla sijaitsevaan taloon. Fammu ja useampi hänen sisaruksistaan lähtivät Pietarsaaren työskentelemään kaupoissa ja kahviloissa heti kun heillä oli tarpeeksi ikää. Fammu rupesi ompelijaksi ja keittäjäksi, hänen veljensä Sigurd peltisepäksi, toinen veli Per oli sotainvalidi ja työskenteli tehtaassa, Lisbeth-siskosta tuli diakonissa. Kun kirjoitan tätä syksyllä 2021, Lisbeth elää edelleen, hän on satakolmevuotias ja muistaa kaiken niin elävästi, ja kun hän kertoo, näen koko 1900-luvun hänen silmissään ja minun on vaikea ymmärtää, että joenrannan köyhä perhe on vain kahden sukupolven päässä. Mitä minä oikeasti olen? En kaino köyhä. Mutta kaino porvari ehkä, sillä tiedän että jos isällä ja mummun isällä olisi ollut epäonnea elämässä, tai jos olisin sattunut syntymään vuonna 1861 enkä 1961, olisin kasvanut köyhänä lapsena. Vai nolottaako minua jo ihan periaatteesta, koska ymmärrän mitä arppeliä elämä on ja että lukuisat ihmiset eivät voita – eivät vaikka heille olisi jaettu hyvät kortit.

Lempisoundit (1971)

MÅRTEN

ERÄÄNÄ HUHTIKUUN PÄIVÄNÄ vuonna 2021 olen matkalla Hakaniemen halliin ja satun ohittamaan Levykauppa Äxän Hakaniemen torikadulla. Katse kiinnittyy näyteikkunan värikkääseen julisteeseen, jossa lukee: ”Muun muassa nämä levyt julkaistiin vuonna 1971”. Ja toden totta, siinähän ne paistattelevat kaikki, pelkästään tuttuja kansia: Janis Joplinin *Pearl*, John Lennonin *Imagine*, Jethro Tullin *Aqualung*, Don McLeanin *American Pie*, Carole Kingin *Tapestry* ja monet muut. Ne ovat kaikki olleet minulle tärkeitä elämäni eri vaiheissa. Seison pitkään ihailemassa julistetta joka yhtäkkiä näyttää kevään kauneimmalta taideteokselta.

Se saa minut myös pohtimaan jotain minkä sinä Kjell olet joskus todennut, nimittäin että meillä kaikilla on emotionaalinen äänimaisema, jonkinlainen alkuperäissoundi varhaisimmilta lapsuusvuosiltamme. Niin, ehkä jo ajalta jolloin vielä loiskuttelimme kohdussa. Sinun tapauksessasi kyse on enimmäkseen kuusikymmentäluvun alun mollisointuisista suomalaisista tangoista. Ja minun äänimaisemani muistuttaa luultavasti tuota kirjavaa tilkkutäkkiä kaupan ikkunassa.

Minun tapauksessani joillakin kappaleilla on itsestään selvä kiinnekohta, ja ajattelen ennen kaikkea niitä suomalaisia seitsemänkymmentäluvun iskelmiä, joita perheemme kuunteli autossa kun olimme lapsia. Heti kun erotan ensimmäiset pianosoinnut ”Varrella virran” -kappaleesta, joka on Kirkan suomalainen versio Albert Hammondin ”Down by the Riveristä” (1972), palaan hetkessä seitsemänkymmentäluvulle ja näen edessäni mutkittelevia hämäläisiä hiekkateitä ja Näsijärven, joka kimaltelee houkuttelevasti puunrunkojen välistä ajaessamme kohti Ruoveden kesämökkiä.

Tuon musiikin ei myöskään tarvitse olla parasta laatua. Kun jokunen vuosi sitten kuulin Middle of the Roadin ”Soley Soley” (1971) erään kaverini soittolistalla, minusta tuntui kuin olisin haukannut jättimäisen palan sävellettyä Madeleine-leivosta, joka oli kastettu yksinkertaiseen nelisointujen sarjaan. En ollut koskaan kuullut kappaletta aikuisena mutta tunsin samaa onnea kuin olin varmaankin tuntenut kuullessani sen autossa nelivuotiaana ja tietäessäni, että edessä oli loputtoman pitkä kesä täynnä aurinkoa ja vapautta yhdessä perheen ja serkkujen kanssa. Vasta myöhemmin tajusin että olin todennäköisesti tutustunut siihenkin kappaleeseen suomenkielisenä versiona, jonka esitti Lea Laven tummalla äänellään – ehkäpä juuri sen tulkinnan muisto sai minut myöhemmin aina onnettomasti rakastumaan tyttöihin, joilla oli matala, hiukan karhea ääni. Sitä paitsi muistimme on petollinen, sillä seitsemänkymmentäluvun alun kesät eivät kuulemma nekään olleet erityisen lämpimiä, ja juuri vuoden 1971 kesä oli mahdollisesti se, jolloin säät olivat niin oikullisia että minä äidin mukaan kutsuin lämpömittaria nimellä *koometoitta attetta*.

Täytyy kuitenkin olla iloinen siitä, että mieleeni eivät syöpyneet synkät kappaleet vaan kaikki rallatusystävälliset hitit: The

Monkeesin ”Daydream Believer”, The Archiesin ”Sugar Sugar” ja Michel Delpechin ”Pour un flirt”. Ehkä ihastuin kepeisiin lauluihin juuri siksi että lapsuutemme automatkoihin liittyi murheita, kuten esimerkiksi vierailut äidin luona Veikkolan sairaalassa. Lapsi pani tiedostamattaan merkille aikuisten surun ja huolen, jotka ovat epäilemättä vaikuttaneet tunnelmaan niin autossa kuin ruokapöydässä.

Myöhemmin ihminen pystyttää muita sisäisen musiikin tiloja. Yksi puhkisoitetuimmista LP-levyistäni on Eric Claptonin *Backless* vuodelta 1978. Joka kerta kun kuulen avausraidan ”Walk Out in the Rain”, siirryn takaisin seitsemänkymmentäluvun loppuun, jolloin sinä ja kaverisi olitte sulkeutuneet isän työhuoneeseen ennen kuin lähditte bileisiin. Juuri sinä syksynä soittitte usein sitä levyä samalla kun poltitte tupakkaa, joitte ja juttelitte siellä sisällä. Minä istuin yläkerrassa ja kuuntelin kateellisena huoneesta kuuluvaa hälinää ja ilakointia. Olin vasta esimurrosikäinen mutta halusin sisälle huoneeseen; aikuisuuteen tai ainakin teini-ikään. Ja mitä pikimmin.

Tuskin on myöskään sattumaa, että juuri U2:n *The Joshua Tree* on usein toiminut pelastuskeinona kun työ takkuaa. Levy ilmestyi vuonna 1987, suunnilleen samaan aikaan kun itse aloin kirjoittaa tosissani. Voin edelleen palata siihen lohtiakseni esiin vapaudentunteen, jota luomisessa silloin alussa oli.

Sitten on tietysti muita huoneita, joihin ei oikeastaan halukaan enää astua. Eräässä teini-iän vaiheessa olin suorastaan lumoutunut The Doorsista, ennen kaikkea laulaja Jim Morrisonin kohtalosta. Nyt yhtyeen levyjen kuunteleminen tuo mieleen sen viinan hajun jolla ryyppäsin ensimmäiset räkäkännini. Kuvottaa edelleen.